

JOANNA RACZKOWSKA

Uniwersytet Warszawski
Polska

POLSKIE ŚLADY W SZWECJI PO 1989 ROKU ANTOLOGIE POLSKIEJ PROZY I POEZJI

W CIĄGU OSTATNICH PRZESZŁO DWUDZIESTU LAT UKAZAŁO SIĘ W SZWECJI WIELE wydań zbiorowych polskiej poezji i prozy, podobnie dość liczne są opracowania krytycznoliterackie dorobku poszczególnych autorów. Niniejsze badanie obejmuje wyłącznie wydania zbiorowe. Monografie i wybory twórczości konkretnych artystów stanowią materiał do analizy w formie większej rozprawy, wykraczającej znacznie poza ramy artykułu. Antologie polskiej literatury zaprezentujemy na tle sytuacji społeczno-politycznej obu krajów, uwzględniając przy tym kryteria doboru prezentowanych twórców i obraz Polaka, jaki się z tych prezentacji wyłania.

W rozprawie dotyczącej badania mechanizmów recepcji literatury polskiej w Szwecji w okresie od drugiej wojny światowej do stanu wojennego znakomity szwedzki slawista o polskich korzeniach, prof. Uniwersytetu w Uppsali, Andrzej Nils Uggla pisał:

Moje studia na temat mechanizmów kierujących odbiorem polskiej literatury w Szwecji pokazują, że zainteresowanie liryką i jej tłumaczenie pozostają przede wszystkim w bezpośrednim związku z bieżącymi wydarzeniami politycznymi w kraju źródłowym. Z przeprowadzonego badania wynika, że wydane w Szwecji cztery antologie polskiej poezji: *Polska poezja*¹ (1918), *Póki my żyjemy*² (1946), *Naga twarz*³ (1960) i *Musisz dać świadectwo*⁴ (1981)

---

¹ Antologia *Den polska lyriken*, znana także pod nazwą *Polackerna* (*Polacy*), wydana pod red. M. Ehrenpreisa (1869–1951) i A. Jensena (1903–1981), we współpracy z A. Brücknerem (1856–1939) (Stockholm: Norstedt, 1918, ss. 256), obejmuje m.in. pieśń *Boże, coś Polskę*, polski hymn narodowy, *Czego chcesz od nas*, *Panie* i *Tren* V Kochanowskiego, *Pieśń Wajdeloty* i *Do Matki Polki* Mickiewicza, *Hymn* i *Testament mój* Słowackiego, fragm. *Pana Balcera w Brazylii* Konopnickiej.

² Antologia *Så länge vi leva. Polsk lyrik 1939–1945* wydana pod red. Z. Folejewskiego (1910–1999) (Stockholm: Seelig, 1946, ss. 31) składa się z trzech części: *Vardagsliv 1939* (*Życie codzienne 1939*), *Sorg och längtan* (*Ból i tęsknota*) i *Så länge vi leva* (*Póki my żyjemy*), zawierających wiersze poetów krajowych i emigracyjnych.

ukazały się wkrótce po tym, jak na scenie politycznej rozegrały się decydujące wydarzenia zmieniające kształt przyszłości Polski. Dwie wojny światowe i dwa wielkie ruchy społeczne (destalinizacja i Solidarność) postawiły Polskę w centrum szwedzkiej opinii publicznej i przyczyniły się do tego, że niezwykle utwory polskiej poezji stały się w Szwecji znane.

W okresach relatywnie spokojnych pod względem politycznym w Polsce – to jest w okresie międzywojennym i w epoce Gierka w latach 70. – zainteresowanie poezją było niewielkie i skoncentrowane głównie na formie wyrazu poszczególnych wierszy. Okazuje się zatem, że w pierwszym rzędzie to właśnie działania polityczne budzą zainteresowanie krajową poezją. Dociekanie badawcze dotyczy zaś przede wszystkim „poezji zaangażowanej”, która bezpośrednio wyraża aktualne nastroje polityczne i społeczne kraju. Wszystkie cztery przytoczone wyżej antologie reprezentują ten typ liryki⁵.

Droga polskiej obecności w Szwecji często zatem przebiegała od polityki w kierunku literatury: powstanie listopadowe w XIX wieku, obie wojny światowe, Październik 1956, wizyta papieża w Polsce latem 1979 roku. Potem przyszedł czas na strajki w Gdańsku i działalność Solidarności. Antologia *Du måste vittna. Poesi och reportage från Polen (Musisz dać świadectwo. Poezja i reportaże z Polski)*⁶ ukazała się w Szwecji w 1981 roku w wyborze i pod redakcją Nilsa Åke Nilssona⁷ (1917–1995) – profesora slawistyki Uniwersytetu Sztokholmskiego, tłumacza literatury rosyjskiej i polskiej, m.in. Miłosza, Mrożka, Szymborskiej.

³ Antologia *Det nakna ansiktet*, wydana pod red. N.Å. Nilssona (1917–1995), zawiera wiersze Ważyka, Różewicza, Herberta, Buczkówny, Ficowskiego i in.

⁴ Informacje nt. antologii *Du måste vittna. Poesi och reportage från Polen* zamieszczam w tekście głównym.

⁵ Oryg.: „Mina studier över de mekanismer som styr mottagandet av polsk litteratur i Sverige visar att intresset för och tolkningar av lyriken främst står i direkt för och tolkningar av lyriken främst står i direkt förhållande till aktuella politiska aktiviteter i ursprungslandet Polen. Av den genomförda undersökningen framkommer det att de fyra i sverige utgivna antologierna av polsk poesi *Den polska lyriken* (1919), *Så länge vi leva* (1946), *Det nakna ansiktet* (1960) och *Du måste vittna* (1981), utgavs kort efter det att avgörande händelser rörande Polens framtid hade utspelats på den politiska scenen. Två världskrig och två väldiga folkrörelser (avstaliniseringen och Solidaritet) ställde Polen i centrum för den svenska allmänhetens uppmärksamhet, och bidrog till att dessa säregna lyriska alster blev kända i detta land. Under de politiskt sett reltivt lugna perioderna i »exportlandet« Polen – två sådana perioder utgör mellankrigstiden och gierekeran under 1970-talet – var däremot intresset för lyriken ringa och framför allt koncentrerat kring enskilda diktares poetiska uttrycksformer. Det framkommer tydligt att der i första hand är de politiska aktiviteterna som väcker intresse för ladets lyrik. Efterfrågan gäller dock främst »den engagerade dikten«, den som direkt uttrycker aktuella politiska eller samhällliga åtämningar i landet. Alla de fyra ovan nämnda antologierna representerar denna typ av lyrik”, zob. A.N. Uggla, *Receptionen av polsk lyrik i Sverige. Från andra världskriget till krigstillståndet*, Skultuna: Litteratursällskapet Ligatur, 2011, s. 46. Wszystkie przekłady z języka szwedzkiego, jeśli nie zaznaczono inaczej, są mojego autorstwa.

⁶ *Du måste vittna. Poesi och reportage från Polen*, red., urval och sammanst. av N.Å. Nilsson, Stockholm: FIB:s lyrikklub, s. 145.

⁷ Podobnie jak Andrzej Nils Uggla (1940–2011), Nilsson to wielka postać slawistyki międzynarodowej. Ich wkład w przyswojenie szwedzkiemu czytelnikowi skarbcza literatury Europy Środkowo-Wschodniej wymaga oddzielnego studium.

Antologia prezentuje twórczość poetów Nowej Fali, w tym: Barańczaka, głównie z tomów *Sztuczne oddychanie* (1978) i *Ja wiem, że to niesłuszne. Wiersze z lat 1975–1976* (1977), Kornhausera, Krynickiego, następnie wiersze Grochowiaka, głównie z tomów *Rozbieranie do snu* (1959) i *Nie było lata* (1969), Herberta z tomu *Napis* (1969) i Szymborskiej – głównie z tomów *Wszelki wypadek* (1972) i *Wielka liczba* (1976). Na początku lat 80. ukazał się w Szwecji jeszcze jeden ważny wybór polskich tekstów – *Munkavlen och ordet. Polen 1981 (Knebel i słowo. Polska 1981)*⁸, którego tytuł pochodzi od książki Stanisława Barańczaka⁹. To zbiór felietonów polskich twórców na temat sytuacji kulturalnej i politycznej doby PRL, m.in. Joanny Helander, Teresy Torańskiej, Tadeusza Nyczka, a także wiersze Krynickiego i wywiady z Agnieszką Holland oraz Ryszardem Kapuścińskim. Autorem opracowania jest Kjell Albin Abrahamson, wieloletni korespondent Szwedzkiego Radia w Polsce, doskonały znawca i propagator wiedzy o krajach Europy Środkowo-Wschodniej, autor bestselleru *Polen – diament i aska (Polska – diament w popiele)*¹⁰, książki-wyznania, świadectwa niezwyklej miłości do Polski, jej historii, kultury, i do Polaków, których obraz składa się z wielu portretów, opowieści i anegdot.

W obydwu pozycjach z początku lat 80., *Du måste vittna i Munkavlen och ordet*, Polska jawi się jako kraj walczący, zaś sylwetki polskich artystów służą szwedzkiemu odbiorcy jako przykłady świadomości intelektualistów, którzy swój bunt kierują nie tylko przeciw zniewoleniu przez system, ale też przeciw zniewoleniu przez pamięć. Pamięć Auschwitz.

Lata 90. przyniosły ważny przełom w stosunkach polsko-szwedzkich. Polska była już wolnym krajem, mogącym swobodnie zarządzać swoim rozwojem we wszystkich dziedzinach życia. Transformacja ustrojowa przyczyniła się do poszerzenia zakresu współpracy i jej znacznego ożywienia. W tym czasie podpisano ze Szwecją szereg umów o współpracy w zakresie ochrony środowiska, ochrony inwestycji, pomocy w sprawach celnych, w ratownictwie lotniczym i morskim itd. Szwecja, jako pierwszy kraj skandynawski, uznała nowy, demokratyczny ustrój w Polsce. Celem takiej postawy było: przyspieszenie procesu transformacyjnego w Polsce (konsolidacja instytucji demokratycznych i efektywnej gospodarki rynkowej), wprowadzenie standardów ekologicznych, zwłaszcza w Regionie Morza Bałtyckiego, budowanie bezpieczeństwa w Europie Północno-Wschodniej (zwłaszcza wobec Rosji) i promocja szwedzkich rozwiązań w dziedzinie handlu

⁸ *Munkavlen och ordet. Polen 1981*, övers. K. Rehnström, medarbetare K.A. Abrahamson, Göteborg: Maneten, 1981, s. 78.

⁹ S. Barańczak, *Knebel i słowo. O literaturze krajowej w latach siedemdziesiątych*, Warszawa: Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1980.

¹⁰ K.A. Abrahamson, *Polen – diament i aska*, Stockholm: Fischer, 1997. Wyd. polskie: *Polska – diament w popiele*, przeł. A. Niewinny Dobrowolski, B. Niewinny, Wilno: Czas, 2003.

i gospodarki. W latach 90. rozwinął się szereg wspólnych inicjatyw obejmujących gospodarkę, kulturę, politykę, m.in. w roku 1990 powstała Rada Państw Morza Bałtyckiego – pierwsza organizacja ekologiczna obejmująca wszystkie kraje nadbałtyckie, w 1993 – odbyła się w Polsce pierwsza pokojowa wizyta szwedzkiego monarchy (króla Karola XVI Gustawa), zaś w 1999 – zrealizowano duży projekt kulturalny „Polska i fokus” („Polska w centrum uwagi”), pod którą to nazwą, wbrew pozorom, kryła się organizacja Dni Szwedzkich w Polsce, zainicjowana przez szwedzkiego premiera Görana Perssona, pragnącego w ten sposób przybliżyć Polakom działania Szwedów na rzecz ich kraju.

Kooperacja polsko-szwedzka nasiliła się jeszcze bardziej w drugiej połowie lat 90., po wstąpieniu Szwecji do Unii Europejskiej (1995). W latach 1996–2000 odnotowano wzrost handlu szwedzko-polskiego i rozwój szwedzkich inwestycji w Polsce¹¹. Duża ich część trafiła do Warszawy, będącej wówczas jedną z najdynamiczniej rozwijających się stolic europejskich. Dzięki tak aktywnym powiązaniom handlowo-kapitałowym Szwecja wносиła duży wkład w budowę Regionu Bałtyckiego, który w nowej koncepcji UE miał odegrać istotną rolę. Zmierzała także do zakończenia okresu podziałów w Europie: zmniejszenia różnic w poziomie życia, zwiększenia standardów w dziedzinie ochrony środowiska, rynku pracy i opieki społecznej.

Silne zaangażowanie Szwecji w rozwój państw Europy Środkowo-Wschodniej i umacnianie ich reform demokratycznych w latach 90. podejmowane były równoległe ze zmianami, jakie w tym czasie zachodziły wewnątrz samej Szwecji. Pierwsza połowa lat 90. to w Szwecji kryzys tzw. trzeciej drogi, czyli wypadkowej stworzonej w wyniku połączenia idei kapitalistycznych (gospodarka wolnorynkowa) i socjalistycznych (osłony socjalne). Szwedzki ekonomista, prof. Lars Jonung, w wywiadzie dla „Gazety Wyborczej” z 1990 roku pod znamienym tytułem *Źle się dzieje w państwie szwedzkim* przyczyny kryzysu upatrywał w nadmiernej ingerencji państwa w gospodarkę i w nadmiernych obciążeniach skarbu państwa realizacją polityki „państwa opiekuńczego”¹². Spowodowało to, że po kilkudziesięciu latach rządów lewicy, w 1991 roku na premiera wybrano lidera prawicowej partii konserwatystów Carla Bildta. Próbowano bowiem przezwyciężyć kryzys odejściem od tzw. modelu szwedzkiego m.in. poprzez zainicjowane na początku lat 90. cięcia socjalne, powszechną prywatyzację i uryńko-

---

¹¹ Głównie w zakresie przemysłu maszynowego (niemal połowa całości kapitału), drzewno-meblarskiego (12,5%) i papierniczego (14,5%), transportu i telekomunikacji (12,1%) oraz budownictwa (3%), np. firma Skanska (jeden z największych inwestorów stołecznych) stawia obiekty mieszkaniowe w prestiżowych częściach stolicy.

¹² L. Jonung, *Źle się dzieje w państwie szwedzkim*, rozm. przepr. A. Białkowska, „Gazeta Wyborcza” 20.11.1990. Przeciwną do powyższego opinię nt. kosztów państwa opiekuńczego wypowiedział w ub. roku prof. Joakim Palme – socjolog, syn premiera Szwecji Olofa Palmego. Por. J. Palme, *Ile kosztuje państwo opiekuńcze*, rozm. przepr. K. Kapiszewski, „Tygodnik Przegląd” 2012, nr 39.

wienie gospodarki. Na fali tych dążeń do głosu doszły nacjonalistyczne tendencje ultrapravicowej części społeczeństwa szwedzkiego (np. hasła potępiające politykę asymilacji oraz postulujące zwalczanie polityki emigracyjnej kraju). Zmiany prawicowego rządu nie przyniosły oczekiwanego uzdrowienia, niemniej, mimo iż w kolejnych wyborach wygrała w Szwecji partia socjaldemokratów, to jednak kierunek reform wyznaczony przez prawicowy rząd Carla Bildta uznano za właściwy i jako taki zachowano. Sytuacja wewnętrzna Szwecji początku lat 90. – podważenie przekonania o nieomyślności i stabilności państwa – wpłynęła także na zwrot w polityce zagranicznej. Od państwa neutralnego względem Europy Szwecja przekształca się w państwo wchodzące w polityczne związki i partnerstwa – m.in. w 1994 roku staje się członkiem programu „Partnerstwo dla pokoju”¹³, zaś w 1995 wstępuje do UE.

Na tle nowej sytuacji społeczno-politycznej obu państw¹⁴ budowana jest recepcja literatury polskiej w Szwecji. Sławiści szwedzcy oraz Polacy współpracujący ze szwedzkimi ośrodkami naukowymi podejmują próbę przybliżenia szwedzkiemu odbiorcy całego bogatego skarbcza polskiej kultury. Tym razem decydujący okazuje się nie kod polityczny, a inne mechanizmy recepcji, w tym: oddziaływanie klimatu kulturalnego, wcześniejsze przyjęcie utworu literackiego w innych kręgach kulturowych, przede wszystkim zaś wkład poszczególnych osób¹⁵. I tak, w roku 1993 ukazuje się zbiór *Polsk poesi från tre sekler (Polska poezja z trzech wieków)*¹⁶ w tłumaczeniu i ze słowem wstępnym Lennarta Kjellberga (1913–2004) – sławisty, profesora Uniwersytetu w Uppsali, pisarza, tłumacza (m.in. Norwida, Fredry, Różewicza), znawcy twórczości Mickiewicza, który za swój przekład *Pana Tadeusza (Herr Tadeusz eller Sista fejden i Litauen. En berättelse ur lantadelns liv från åren 1811 och 1812 i tolv böcker på vers)* z 1987 roku został uhonorowany nagrodą Fundacji Kultury Polskiej. Antologia Kjellberga pre-

¹³ „Partnership for Peace” – program współpracy państw NATO z państwami OBWE, zatwierdzony przez USA w 1994 roku jako wyraz troski państw NATO o stabilizację polityczną państw Europy Środkowo-Wschodniej w obliczu zagrożeń związanych z radykalnymi zmianami wewnętrznymi i zewnętrznymi dokonywanymi w tym obszarze Europy.

¹⁴ Sytuacja społeczno-polityczna lat 90. i wzajemne relacje obu krajów omawiam m.in. za: *Szwecja – Polska: lata rywalizacji i przyjaźni. Polen och Sverige: år av rivalitet och vänskap* [wyd. dwujęzyczne], red. J. Nicklasson-Młynarska, przeł. A. Bodegård, E. Gruszczyńska, L. Ilke i in., Stockholm: Svenska institutet, 1999; *Allvarlig debatt och rolig lek: en festskrift tillägnad Andrzej Nils Ugglå*, red. E. Szweykowska-Olsson, M. Bron jr, medarbetare L. Sokół, Uppsala: Centrum för multietnisk forskning, 2000; *Szwecja – Polska we wspólnej Europie. Polen och Sverige i ett gemensamt Europa* [wyd. dwujęzyczne], red. J. Nicklasson-Młynarska, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001; *Szwecja – Polska: dziś i jutro*, red. J. Nicklasson-Młynarska, przeł. B. Grosch i in., Stockholm – Warszawa, Svenska institutet – Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.

¹⁵ Por. m.in: A.N. Ugglå, *Polska literatura w Szwecji. Dwanaście wykładów. Polsk litteratur i Sverige. Tolv föreläsningar*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2003.

¹⁶ *Polsk poesi från tre sekler*, övers. L. Kjellberg, Göteborg: Renässans, s. 79.

zentuje wybór poezji polskiej z wieków XVI, XVII i XVIII i zawiera wiersze m.in. Kochanowskiego, Sępa-Szarzyńskiego, Szymonowica, Sarbiewskiego, Krasickiego.

Warto w tym miejscu dodać, że obok zbiorów poetyckich lub prozatorskich w drugiej połowie lat 90. i na początku nowego stulecia ukazało się także na rynku szwedzkim kilka wydań zbiorowych polskiego dramatu. Autorami opracowań i tłumaczeń byli uczestnicy Seminarium kultury i historii Polski¹⁷, które od 1993 roku odbywało się cyklicznie na Uniwersytecie w Uppsali. W serii książkowej Seminarium i wydawanego przy nim rocznika uppsalskiej polonistyki „Acta Sueco-Polonica” (bokserie „Acta Sueco-Polonica”) ukazały się kolejno: dwa dramaty Wyspiańskiego – *Warszawianka (Warszawamarschen)* i *Sędziowie (Domarna)* oraz dwa Witkacego – *Nowe wyzwolenie (Den nya befrielsen)* i *W małym dworku (På den lilla gården)*¹⁸ w 1995 roku; *Odprawa posłów greckich (Avvisandet av de grekiska sändebuden)* Kochanowskiego i *Powrót posła (Riksdagsmannens hemkomst)*¹⁹ Niemcewicza w roku 1998; dwie komedie Fredry – *Zemsta (Hämnden)* oraz *Damy i husary (Damer och husarer)*²⁰ w 2002 roku oraz trzy dramaty Szaniawskiego: *Adwokat i róże, Most, Dwa teatry*²¹ w roku następnym. Wszystkie tomy, wydane pod redakcją Andrzeja Nilsa Uggli i Daga Hedmana, obok prze-

---

¹⁷ Seminarium kultury i historii Polski (Seminarium i Polens kultur och historia) wywodzi się z Seminarium najnowszej historii Polski (Seminariet i Polens moderna historia), otwartego w 1981 roku przez doc. dr. Józefa Lewandowskiego (1923–2007) przy ośrodkach historycznych uniwersytetów w Uppsali i Sztokholmie. W 1993 roku Seminarium Lewandowskiego zostało przeniesione do Centrum Badań Wielokulturowych (Centrum för multietnisk forskning) przy Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu w Uppsali i zmieniło nazwę na Seminarium kultury i historii Polski. Od tamtej pory, aż do śmierci, opiekunem Seminarium był prof. Andrzej Nils Uggl. Przez 13 lat redagował także roczniki naukowe „Acta Sueco-Polonica” i książki będące zapisem prac badawczych podejmowanych podczas Seminarium (bokserie „Acta Sueco-Polonica”). W 2006 roku czasopismo i seria książkowa zostały przekazane Instytutowi Filologii Skandynawskiej SWPS w Warszawie, gdzie opiekę redaktorską sprawują profesorowie Witold Maciejewski i Lech Sokół. Seminarium uppsalskie od początków swego istnienia stanowi niezależny interdyscyplinarny ośrodek naukowo-wydawniczy gromadzący przedstawicieli nauk humanistycznych i społecznych, dla których punktem wspólnym jest Polska. W ramach Seminarium prowadzone są cykliczne spotkania i wykłady dotyczące polskiej historii, kultury, literatury i ich związków z kulturą szwedzką. Współpracownikami redakcji byli i nadal są m.in.: prof. Anna Małgorzata Packalén Parkman, dr Michał Legierski, doc. Janusz Korek, dr Michał Bron Jr. i in.

¹⁸ *Två polska dramatiker. Stanisław Wyspiański, Stanisław Ignacy Witkiewicz*, red. A.N. Uggl, D. Hedman, Uppsala: Seminariet i Polens kultur och historia, 1995, s. 225.

¹⁹ *Åldre polska dramer*, red. A.N. Uggl, D. Hedman, tolkade och kommenterade av L. Kjellberg, Uppsala: Seminariet i Polens kultur och historia, 1998, s. 146.

²⁰ A. Fredro, *Två polska komedier*, red. A.N. Uggl, D. Hedman, tolkade och kommenterade av L. Kjellberg, Uppsala: Seminariet i Polens kultur och historia, 2002, s. 280.

²¹ J. Szaniawski, *Tre dramer*, red. A.N. Uggl, D. Hedman, övers. och urval L. Ilke, Uppsala: Seminariet i Polens kultur och historia, 2003, s. 237.

kładów zawierają także prezentację pisarzy, co znacznie podnosi ich wartość poznawczą.

W 1994 roku Instytut Sławistyki w Uppsali wydał zbiór tekstów literackich dla studiujących język polski: *Polska noveller från 1800- och 1900-talet (Opowiadania polskie XIX i XX wieku)*²². Wyboru i opracowania antologii dokonał zespół polonistów: Ewa i Włodzimierz Gruszczyńscy, pracujący w latach 90. jako lektorzy języka polskiego na uniwersytetach w Uppsali i Sztokholmie, oraz Lennart Ilke – pisarz i tłumacz z języka polskiego, który w 2003 roku otworzył własne wydawnictwo Ilke bokförlag, by publikować polską literaturę. Celem antologii było stworzenie pomocy dydaktycznej dla studiujących język polski w Szwecji i wzbogacenie nauczania językowo-kulturowego o prezentację klasyki małej formy polskiej prozy, dotychczas nieprzekładanej na język szwedzki, w sposób możliwie najbardziej przystępny. Przystępności odbioru z jednej strony służyć miał współczesny przekład znanych tłumaczy z języka polskiego²³, z drugiej zaś równoległy zapis opowiadań w polskiej i szwedzkiej wersji językowej. W wyborze znalazły się m.in. *Boże Narodzenie* Dąbrowskiej (*Jul*; z tomu *Uśmiech dzieciństwa*, 1923), *Wielki lament papierowej głowy* Andrzejewskiego (*Pappershuvudets stora klagan*), opowiadanie fantastyczne *Smok* Andrzeja Bursy (*Dragen*) czy *Matura na Targowej* Borowskiego (*Studentexamen på Targowagatan*). Niestety, wydanie antologii prozy, podobnie jak wyborów dramatów, nakładem wydawnictwa akademickiego znacznie ograniczyło krąg ich odbiorców, przede wszystkim do grona studiujących język polski. A szkoda, gdyż antologia Gruszczyńskich i Ilkego jest pierwszym i dotychczas ostatnim dwujęzycznym wyborem polskiej prozy na rynku szwedzkim.

Kolejny zbiór polskiej prozy współczesnej *Polska berättare (Polscy noweliści)* ukazał się dwa lata później (1996) w wyborze, opracowaniu i przekładzie szwedzkiej tłumaczki Catherine Berg²⁴. Opracowanie to jest pierwszą tak szeroką w Szwecji prezentacją polskiej noweli. Catherine Berg, pisarka i tłumaczka, literaturą polską zainteresowała się bardziej po roku 1968, kiedy wyszła za mąż za

²² *Opowiadania polskie XIX i XX wieku. (Wybór tekstów dla studiujących język polski). Polska noveller från 1800- och 1900-talet. (Texturval för polskstuderande)*, bearbetning E. Gruszczyńska, W. Gruszczyński, medarbetare L. Ilke, Uppsala: Uppsala universitet, 1994, s. 291.

²³ Przekładu dokonali m.in. Björn Lovén (tłumacz Andrzejewskiego, Brezy), Gunnar Jacobsson (1918–2001), językoznawca, profesor sławistyki na Uniwersytecie w Göteborgu w latach 1964–1984, tłumacz m.in. Kazimierza Brandysa. Wraz z Józefem Trypućką (1910–1983) opracował w 1946 roku wielokrotnie wznawiany *Mały słownik szwedzko-polski i polsko-szwedzki (Svensk-polskt och polsk-svenskt parlörlexikon)* – po dzień dzisiejszy jeden z podstawowych leksykonów szwedzkiej Polonii, Martin von Zweigbergk (ur. 1940, tłumacz z francuskiego i polskiego, m.in. Zagajewskiego, Miłosza, Lema, Kołakowskiego).

²⁴ *Polska berättare. En antologi, övers., urval och sammanst. av C. Berg, Stockholm: Berg & Mizerski, 1996, s. 200.*

Polaka – architekta Jana Mizerskiego. Tłumaczyła m.in. Różewicza, Iwaszkiewicza, Mrożka, Grochowiaka, Wojtyłę. Antologię polskich nowelistów autorka opublikowała własnym sumptem, po tym jak nie mogła znaleźć żadnego wydawcy. W wydaniu wsparła ją fundacja Långmanska kulturfonden²⁵, która wcześniej wspomogła także polskie wydanie *Bajek* Augusta Strindberga w przekładzie Ewy Gruszczyńskiej. Catherine Berg należy do grona wielu znanych w Szwecji tłumaczy języka polskiego, którzy pomimo anglojęzycznego ukierunkowania rynku szwedzkiego wprowadzają literaturę polską²⁶.

Jej zbiór, na który składają się 22 nowele, zaopatrzone jest w krótkie notki o pisarzach. Nie zawiera jednak żadnej przedmowy lub wprowadzenia, które mogłyby poinformować czytelnika o charakterze książki. Spośród 20 zaprezentowanych pisarzy większość ma fundamentalne znaczenie dla polskiej literatury, by wspomnieć choćby: Miłosza, Różewicza, Andrzejewskiego, Borowskiego, Mrożka czy Lema. Zaledwie dwa nazwiska są mniej znane, mianowicie Zofia Starowieyska-Morstinowa i Magda Leja, i włączenie ich do całości może wydawać się nieco zaskakujące. Jednocześnie brak niektórych nazwisk, jak np. Schulza czy Gombrowicza, które mogłyby nadać książce bardziej reprezentatywny charakter. Ale ponieważ antologia zawsze jest rezultatem subiektywnego wyboru, dlatego nie można oczekiwać, że przyniesie ona całościowy obraz literatury.

Antologia składa się z opowiadań napisanych między 1936 a 1984 rokiem, ale niemal połowa pochodzi z lat 40. i 50. Odciska to swoje piętno na całej książce i udziela odpowiedzi na pytanie, dlaczego tematyka wojenna zajmuje w antologii tak ważne miejsce. *Wycieczka do muzeum* (*Utflykt till museet*) Różewicza, *Pylek w oku* (*Smolket i ögat*) Filipowicza, *Chłopiec z Biblią* (*Pojken med bibeln*) Borowskiego czy *Przy torze kolejowym* (*Vid banvallen*) Nałkowskiej są świadectwem doświadczenia wojny, powstałym z konieczności opowiedzenia o traumatycznych przeżyciach. Inny silny motyw, który powtarza się w wielu opowiadaniach, ma swoje źródło w przemianach lat 50. i traktuje o ludzkiej potrzebie indywidualizmu i paradoksie totalitaryzmu. Można tu wymienić: *Podróż trzynastą* (*Den trettonde resan*) Lema, *Złotego lisa* (*Guldräven*) Andrzejewskiego i *W podróży* (*Under färden*) Mrożka. Pozostałe opowiadania, pochodzące z lat 60., 70. i z roku 1984, mimo iż dotyczą różnych zagadnień, to jednak w centrum uwagi stawiają człowieka: *Na placówce dyplomatycznej* (*På diplomatisk post*) Różewicza, *Krzyż* (*Korstecknet*) Hłaski, *Majowe stadło* (*Majåktenskap*) Marii Kuncewiczowej, dwa

²⁵ Långmanska kulturfonden, założona w 1859 roku przez fińskiego handlarza drzewem Erika Johana Långmana, prowadzi działalność wydawniczą, stypendialną, edukacyjną i in. w zakresie nauk humanistycznych (zwłaszcza prawa i teologii), przyrodniczych (medycyna), sztuki i literatury (muzyka, taniec, film) oraz nauk społecznych.

²⁶ Por. E. Gruszczyńska, *Polska berättare. En antologi. Recension*, „Acta Sueco-Polonica” 1997, nr 6, s. 135–138.

opowiadania Dygata *Portier kina Helios (Vaktmästaren på biografen Helios)* i *Nieznany fragment życia Dostojewskiego (Ett okänt fragment av Dostojewskis liv)* czy *Awaria (Avbrottet)* Urszuli Koziół.

Antologia prozaików w wyborze i opracowaniu Catherine Berg, z uwagi na ambicję naszkicowania szerokiej panoramy polskiej prozy, może być porównana z pozycją wydaną niemal sto lat wcześniej przez znaną szwedzką tłumaczkę literatury polskiej z przełomu wieków Ellen Weer (pseud. Ellen Sofii Wester, 1873–1930) – *Den unga Polen. En samling berättelser (Młoda Polska. Zbiór opowiadań)*²⁷.

Ostatnim dwudziestowiecznym polskim akcentem na rynku szwedzkim w zakresie publikacji zbiorowych jest antologia Michała Moszkowicza (1941–) *Från andra sidan (Z drugiej strony)*²⁸, wydana w 1997 roku. To zbiór tekstów polskich pisarzy mieszkających w Szwecji, m.in.: Andrzeja Szmilichowskiego, Elżbiety Ścibor-Achenbach, Janiny Tropp-Gubler, Eugeniusza Wiśniewskiego czy Aleksandra Zorkrota²⁹. Rok wcześniej, to jest w 1996, Tadeusz Nowakowski³⁰ opublikował *Lexikon över polsk författare i Sverige (Słownik pisarzy polskich w Szwecji)*³¹. I choć obydwie publikacje stanowiły ważne wydarzenia w recepcji polskiej literatury w Szwecji, to jednak wydanie ich nakładem instytucji imigracyjnych (pierwszej – nakładem Wydawnictwa Polonica i Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Szwecji, drugiej – nakładem Instytutu ds. Imigracji) ograniczyło dotarcie do czytelnika spoza polskiej diaspory.

Okres po roku 2000 to czas konsolidacji w Polsce systemu demokratycznego, która przebiega dość gwałtownie i nie bez krytyki. Według danych CBOS (Cen-

²⁷ *Den unga Polen. En samling berättelser*, övers. E. Weer, Stockholm: Geber, 1901, s. 214. Praca zawiera utwory: Stefana Żeromskiego (sygnowane nazwiskiem lub pseud. Maurycy Zych), Wacława Sieroszewskiego, Władysława Reymonta, Andrzeja Niemojewskiego, Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Wandy Daleckiej i Gustawa Daniłowskiego.

²⁸ *Från andra sidan. En antologi med texter av polska författare i Sverige*, övers. S. Ahlgren och andra, red. M. Moszkowicz, Tullinge: Polonica – Polska författarnas förening i Sverige, 1997, s. 55.

²⁹ Obrazy polskiej emigracji w twórczości poszczególnych pisarzy, m.in. Eugeniusza Wiśniewskiego, Michała Moszkowicza, Zbigniewa Kuklarza, zagadnienie tożsamości hybrydowej w warunkach emigracji, kwestia postrzegania lub niepostrzegania pisarzy polskich jako pisarzy migracyjnych – to tematy, które sygnalizują z uwagi na ich wartość poznawczą. Stanowią one materiał do analiz wartych samodzielnego studium.

³⁰ Tadeusz Nowakowski (1956–), księgarz, wydawca, dziennikarz. Redaktor dwutygodnika „Nowa Gazeta Polska”, przyznającego Poloniki (nagrody polonii szwedzkiej), honorujące Polaków, których działalność i osiągnięcia służą budowaniu w Szwecji pozytywnego wizerunku ojczyzny i rodaków. Nowakowski w swych licznych publikacjach, w tym polskojęzycznych antologiach poezji krajowej, prezentuje sylwetki szwedzkiej Polonii na różnych etapach jej istnienia, począwszy od wychodźstwa politycznego po powstaniu styczniowym, przez emigrację powojenną, po współczesną emigrację niepolityczną. Ostatnią książką pisarza jest: *Lexikon emigracji polskiej w Szwecji do 2012 roku* (red. T. Nowakowski, Sztokholm: Polonica, 2013, ss. 285).

³¹ T. Nowakowski, *Lexikon över polsk författare i Sverige*, Borås: Immigrant institutet, s. 72.

trum Badania Opinii Społecznej) w 2003 roku 36% Polaków zgadzało się z tezą o przewadze demokracji nad wszystkimi innymi formami rządów, natomiast w dwa lata później procent ten spadł do 26. Pomimo wyraźnego wzrostu tzw. twardych wskaźników gospodarczej i politycznej sytuacji państwa, Polacy zarzucają demokracji fasadowość, niesprawiedliwość i niewydolność. Badanie PGSS (Polskiego Generalnego Sondażu Społecznego) z 2003 roku wykazało, że ponad 80% Polaków jest zdania, iż transformacja ustrojowa przyniosła im tyle samo korzyści, co strat, i potwierdziło ogólne rozczarowanie społeczeństwa jej wynikami³². Sytuacja społeczno-polityczna Polski początku XXI wieku znajduje swoje odbicie w literaturze: decentralizacja i komercjalizacja życia literackiego, wpływające na ludyczność i pograniczność treści kultury, deheroizacja literatury i rozwój świadomości postmodernistycznej, w tym także zmiana roli pisarza od pisarza-wyzwoliciciela do „literackiego technika”³³. Równolegle do „poetyki odstawiania” (określenie Piotra Śliwińskiego), kontestacji tradycji, zwrotu neolingwistycznego w poezji na gruncie młodej polskiej literatury rozwija się topika „drugiej przestrzeni” oraz poszukiwania „podszewki świata” (o której pisał Miłosz w wierszu *Sens* z tomu *Dalsze okolice*, 1991). Można powiedzieć, że w młodej literaturze polskiej *homo seriusus* istnieje obok *homo rhetoricus*³⁴: *homo seriusus* rezygnuje z eksperymentalnej autoteliczności języka, którą bawi się *homo rhetoricus*, by zadać pytanie o prawdę, o Boga, o ontologię świata.

W roku 2000 ukazuje się antologia *Spår av tid (Ślady czasu)*³⁵, pod redakcją Joanny Helander, ze słowem wstępnym Torgny’ego Lindgrena. *Ślady czasu* to literacki dokument na temat życia Polaków opisanego z sześciu artystycznych perspektyw: Helander, znanego szwedzkiego pisarza Torgny’ego Lindgrena, grafika i malarza Mikaela Kihlmana, malarza Örjana Wikströma, Pawła Huellego,

³² Polski Generalny Sondaż Społeczny (PGSS) to rozległe badanie kwestionariuszowe z zakresu socjologii i psychologii społecznej, przeprowadzane na próbie reprezentacyjnej społeczeństwa polskiego (ponad 1000 osób) od 1990 roku co dwa lata, pod kierunkiem dr. Bogdana Cichomskiego, przez Instytut Spraw Społecznych UW, we współpracy z innymi jednostkami naukowymi, w tym m.in. ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej.

³³ Zdaniem Zygmunta Baumana, komunistyczna instytucja cenzury paradoksalnie legitymizowała wysoki status artysty jako osoby o znaczącej sile oddziaływania, którego dzieło zawierało czynnik opiniotwórczy, mogło wywierać wpływ nie tylko na myśli, ale i na czyny odbiorców. Jako taki artysta stanowił zagrożenie dla ówczesnego reżimu. Dzisiejszy artysta pozbawiony jest nimbu duchowego przywódcy i kapłana narodu. Por.: Z. Bauman, *Wir sind wie Landstreicher – Die Moral im Zeitalter der Beliebigkeit*, „Süddeutsche Zeitung” 16–17.11.1993, za: M. Golka, *Transformacja ustrojowa a zmiany w systemie artystycznym*, w: *Między przeszłością a przyszłością. Szkice o socjologii i społeczeństwie polskim w dobie przemian ustrojowych*, red. J. Włodarek, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 1998, s. 160.

³⁴ Obydwa określenia pochodzą z książki: R.A. Lanham, *The motives of eloquence. Literary rhetoric in the Renaissance*, New Haven: Yale University Press, 1976.

³⁵ *Spår av tid*, red. och övers. J. Helander, förord: T. Lindgren, Stockholm: Almlöf, s. 96.

Adama Zagajewskiego, Czesława Miłosza i Jacka Szewczyka. Eleonora Bru na łamach czasopisma „Tidningen kulturen” określiła książkę jako most przerzucany między przeszłością a terażniejszością za pomocą poezji, fotografii i opowiadań³⁶, zaś Mikael Kihlman, wielki przyjaciel Polski i Polaków, pisał:

Kiedy pierwszy raz przyjechałem do Polski, byłem zaskoczony. Było to wkrótce po upadku muru, a przede mną otworzył się nowy świat. Fascynowałem się i inspirowałem ludźmi, sztuką, literaturą. Poznawałem czarny humor Polaków i ich życiowe doświadczenie. To spotkanie obudziło we mnie silną tęsknotę za zrozumieniem mojej i europejskiej historii.

Polska była inna... A jednak wyczuwałem w niej zapachy i atmosferę, które przypominały mi dzieciństwo w Uppsali i Helsinkach w latach 50. i 60. Znajome były światła i te zniszczone, hałaśliwe miasta i tramwaje, których trakcje elektryczne tworzyły nad ulicą specyficzne sklepienie.

Swoją pierwszą podróż odbyłem w towarzystwie Öjrjana Wikströma. Zwiedziliśmy wystawę grafiki szwedzkiej we Wrocławiu. Tam zostaliśmy przedstawieni Jackowi Szewczykowi, wówczas doktorowi, dziś profesorowi grafiki w Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu. Uwidzeni poczuciem humoru Jacka i jego gęsto zaludnionymi obrazami podjęliśmy współpracę. Obecnie, wiele lat później, organizujemy wspólne wystawy zarówno w Polsce, jak i w Szwecji.

Następnie nawiązaliśmy kontakt z Adamem Zagajewskim, polskim poetą, który obecnie mieszka głównie w Paryżu. Pociągały nas jego spokojne teksty i wystrzone spojrzenie na skomplikowane warunki życia. Kiedy później spotkaliśmy Joannę Helander, zobaczyliśmy jej zdjęcia, filmy i przeczytaliśmy jej teksty, poczuliśmy podobną wspólnotę ducha. Wtedy także przeczytaliśmy opowiadania Pawła Huellego. I tak narodziła się idea tej książki.

Prezentowany zbiór to dowód naszego osobistego szacunku. Obrazy w żaden sposób nie stanowią ilustracji do tekstów, po prostu przeplatają się między artystycznymi przedstawieniami sześciu osób, stworzonymi z ich własnego życia i własnych historii...³⁷.

Kolejny cykl wyborów polskiej twórczości przypada grupie tłumaczy skupionych wokół Andersa Bodegård, wielce zasłużonego ambasadora polskiej literatury w świecie. Za swą działalność translatorską został uhonorowany, obok Kjellberga, nagrodą Fundacji Kultury Polskiej, zaś w 2006 roku, w drugiej edycji nagrody Transatlantyk, doceniono go za całokształt twórczości translatorskiej (tłumaczenia Szymborskiej, Gombrowicza, Huellego, Libery, Herberta). Grupę Bodegård tworzą: Irena Grönberg, Stefan Ingvarsson, Tomas Håkanson, Liza Mendoza Årsberg, David Szybek i Rikard Wennerholm. Tłumacze stworzyli wspólnie trzy antologie: *17 polska poeter (17 polskich poetów)*³⁸ pod redakcją Ireny Grönberg, *Polen berättar. Navelsträngen i jorden (Sexton noveller) (Polska opowiada. Pępowina do ziemi (Szesnaście opowiadań))*³⁹ pod redakcją i ze sło-

³⁶ E. Bru, *Att bygga broar mellan då och nu*, „Tidningen Kulturen”, 28.07.2010.

³⁷ *Spår av tid*, red. och övers. J. Helander, Stockholm: Almlöf, 2000, s. 40–41. Dysponuję jedynie własnym przekładem tego fragmentu – JR.

³⁸ *17 polska poeter*, red. I. Grönberg, Stockholm: FIB:s lyrikklubb, 2003, s. 269.

³⁹ *Polen berättar. Navelsträngen i jorden (Sexton noveller)*, red. och förord: I. Grönberg, S. Ingvarsson, Stockholm: Tranan, 2004, s. 252.

wem wstępnym Ireny Grönberg i Steffana Ingvarsona oraz *Jag i första och sista person. 20 polska kvinnliga poeter (Ja w pierwszej i ostatniej osobie. 20 polskich poetek)*⁴⁰ pod redakcją Ireny Grönberg i Steffana Ingvarsona.

Wszystkie zbiory zawierają twórczość starszej i młodszej generacji pisarzy. Najnowsza proza polska ukazana jest w wyborze 16 twórców – *Polen berättar* (m.in. Gretkowskiej, Zbigniewa Kruszyńskiego, Odiji, Stasiuka, Kuczoka), co dziennikarka „Svenska Dagbladet” Rita Tornborg określiła jako „przyprawiającą o zawrót głowy podróż przez dzisiejszą Polskę”⁴¹. Z kolei *Jag i första och sista person* to antologia zawierająca 161 wierszy 20 polskich poetek, od przedstawicielek starszego pokolenia po poetki najmłodsze, urodzone w latach 80., których debiuty literackie przypadały na początek nowego stulecia. Zbiór obejmuje wiersze: Fiedorczuk, Ginczanki, Grundwald, Hartwig, Hillar, Iłakowiczówny, Janko, Kamińskiej, Kielar, Koziół, Marjańskiej, Miłobędzkiej, Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Podgórnika, Poświatowskiej, Salamon, Sonnenberg, Szymańskiej, Świrszczyńskiej i Wolny-Hamkało. W recenzji zawartej w dzienniku „Sydsvenska Dagbladet” Eva Ström podkreślała, że Polska, poza noblistami – Szymborską i Miłozem – ma bardzo bogaty skarbiec poetycki, w tym nie mniej ważnej liryki kobiecej. Dziennikarka wspomniała m.in. wiersze Ginczanki (*Non omnis moriar*), Świrszczyńskiej (*Wiersz o Januszu Korczaku*) i Miłobędzkiej (*rozbierz się z Krystyny*). Pouczające słowo końcowe prezentowanego zbioru napisała Renata Inbrant, sławistka z Uniwersytetu w Sztokholmie, badaczka teorii *gender*, która swą rozprawę doktorską poświęciła twórczości Anny Świrszczyńskiej. Autorka starała się umieścić poetki w kontekście historycznoliterackim. Dwie wojny światowe i dwa totalitaryzmy odwróciły do góry nogami tę część Europy, dlatego prezentowane poetki łączy jedynie język – zauważa Inbrant i podkreśla ich indywidualizm i różnorodność.

W roku 2007 ukazał się wybór wierszy *Nostalgia (Nostalgia)*⁴² w tłumaczeniu Svena Ahlgrena, zawierający (podobnie jak wydana dekadę wcześniej antologia *Z drugiej strony*) liryki poetów od lat zamieszkałych w Szwecji – trojga literatów starszego pokolenia, członków Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Szwecji: Elżbiety Ścibor-Achenbach, Eugeniusza Wiśniewskiego i Aleksandra Zorkrota. Podobnie jak w przypadku publikacji Nowakowskiego i Moszkowicza, wydanie wierszy Polaków nakładem instytucji imigracyjnej, mimo iż tym razem zaprezentowane w dwóch wersjach językowych – polskiej i szwedzkiej, nie wykroczyło znacznie poza krąg środowiska diaspory.

⁴⁰ *Jag i första och sista person. 20 polska kvinnliga poeter*, red. I. Grönberg, S. Ingvarson, Stockholm: Tranan 2008, s. 247.

⁴¹ R. Tornborg, *Svindlande resa genom dagens Polen*, „Svenska Dagbladet”, 08.12.2005.

⁴² *Nostalgia. Wybór wierszy. Wiersze poetów, członków Stowarzyszenia Pisarzy Polskich w Szwecji. Nostalgii. Urval av dikter. Dikter av polska poeter, medlemmar av Polska författarnas förening i Sverige*, övers. S. Ahlgren, Stockholm: Polska författarnas förening i Sverige, 2007, s. 197.

Zaprezentowany powyżej przegląd około 20 szwedzkojęzycznych wydań zbiorowych polskiej poezji i prozy, poczynając od roku 1918, ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia 1989–2009 pokazuje odmienne klucze doboru prezentowanych twórców, tematów, form: od literatury politycznie zaangażowanej, przez dzieła epok dawnych, po twórczość artystów urodzonych w latach 80. Prezentuje różnorodność artystycznego wyrazu – obok antologii *stricte* poetyckich i prozatorskich pojawiły się także wybory dramatów (seria książkowa Seminarium kultury i historii Polski, Uniwersytet w Uppsali), wydania publicystyczno-literackie (np. *Munkavlen och ordet*, 1981) czy zbiory-kolaże, łączące ekspresję malarską, literacką, fotograficzną (np. *Spår av tid*, 2000). Wybory poezji i prozy przynoszą reprezentacje twórczości klasyków, mniej znanej literatury kobiecej czy poetów od lat mieszkających w Szwecji (Elżbiety Ścibor-Achenbach czy Eugeniusza Wiśniewskiego).

Obecność polskiej kultury w Szwecji to także niestrudzona praca slawistów, tłumaczy, pisarzy, dziennikarzy, zarówno Szwedów, jak i Polaków, którzy przybliżają czytelnikowi (tak szwedzkiemu, jak i polonijnemu) polską historię, tradycję i kulturę. By wymienić zaledwie kilku: Andrzej Nils Ugglå, Nils Åke Nilsson, Kjell Albin Abrahamson, Anders Bodegård, Lennart Kjellberg. Charakterystyczne jest to, że wszyscy ci twórcy, badacze obdarzyli Polskę i Polaków miłością szczerą i wierną. Ich praca na rzecz promocji słowiańskiej, przede wszystkim zaś polskiej, kultury w kraju o zupełnie odmiennej tradycji i obyczajowości budzi prawdziwy szacunek oraz naturalną życzliwość i wdzięczność. Tym większą, iż są oni obywatelami kraju, który dysponuje potężnym narzędziem służącym utrwaleniu pamięci artysty i jego kraju – literacką Nagrodą Nobla.

Obraz Polski i Polaków, jaki wyłania się z prezentowanych antologii, jest złożony. Z jednej strony przynosi zanegowanie wartości europejskiego dziedzictwa, bunt przeciw kulturze wysokiej, odrzucenie etosu, ujednostkowanie doświadczenia, prywatyzację lirycznego tematu czy niezgodę na zastaną rzeczywistość, z drugiej zaś przekonanie o cudowności świata i wartości tradycji. Jednocześnie Polska z pewnością nie należy do krajów, z których w Szwecji tłumaczy się chętnie i wiele. Przede wszystkim bowiem przekładana jest literatura z trzech głównych języków: angielskiego, niemieckiego i francuskiego. Polski, zaliczany według statystyk do tzw. reszty języków, nie odgrywa tak dużej roli na szwedzkim rynku książki, dlatego liczba tłumaczeń z języka polskiego na szwedzki w porównaniu z wspomnianymi trzema językami także nie jest imponująca. I choć zainteresowanie Szwedów Polską i Polakami wzmagало się w okresach intensywnych zmian politycznych i gospodarczych, to jednak obecnie utrzymuje się na dość stabilnym poziomie. Towarzyszy temu także zrównoważony stan wiedzy o naszym kraju, na co niewątpliwie korzystny wpływ ma intensyfikacja współpracy gospodarczej.

POLISH TRAILS IN SWEDEN AFTER 1989.
ANTHOLOGY OF CONTEMPORARY POLISH PROSE AND POETRY

The purpose of this article is to present the Swedish anthology of contemporary Polish prose and poetry which have been published in Sweden from 1989 to 2009. This paper shows a variety of topics and forms, different keys to choice of particular artists and political and social situation in both countries. In conclusion, the author tries to identify a picture of Poland and Poles, which emerges from these texts.

Keywords: anthology of contemporary Polish prose and poetry, sociopolitical situation in Poland and Sweden into period 1989–2009, a Swedish picture of Poland and Poles

Mgr Joanna Raczowska – absolwentka Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego; studiowała też filologię skandynawską w SWPS w Warszawie. W Zakładzie Literatury XX wieku UW przygotowuje doktorat na temat polskich i skandynawskich kontaktów literackich w XIX i XX wieku. Interesuje się komparatystyką literacką, antropologią literatury, dialogiem międzykulturowym, socjologią społeczeństw współczesnych oraz filozofią kultury. Autorka rozpraw literackich z zakresu polskich i afrykańskich związków kulturowych opublikowanych m.in. w „Kontekstach” (2012, nr 1–2) i „Studiach Paradyskich” (2009, t. 19).